

Приказане су извесне парадоксалне ситуације повезане са нестајањем старих и настајањем нових идентитета, у које су упадали људи након распада Југославије. У овом етнографском делу књиге најбоље се види потенцијал антропологије да допринесе савременим расправама о грађанству, али и свим другим појмовима који га окружују и прожимају.

У петом делу ауторка рекапитулира најважније увиде. Књига „Антропологија грађанства“ заиста има велику научну вредност и заслужује да постане својеврсни уџбеник за све оне који се баве проблемима грађанства, држављанства, заједнице, културе, идентитета и политика.

Теодора Јовановић

Владимир Рогановић, „Андрић у Херцег Новом“

„Балканкулт“ фондација, Београд и Општина Херцег Нови, Београд–Херцег Нови, 2018, 188. стр.

Ноћ јулска, улица Његошева, она иста од пре педест година, кућа и врт – складност и умереност некадашњих власника: градитеља културе и уметности – нобеловца, писца Иве Андрића и костимографа и професора Милице Бабић. Након дуге тишине, напokon су се поново отворила врата Андрићеве куће, овог пута да би у њој била промовисана монографија др Владимира Рогановића „Андрић у Херцег Новом“.

Петљају се ветрови јужни и западни, носе мирисе мора и растиња све до Ловћена и Орјена (често се то овде дешава), отварају се странице књиге у којој се преплићу два писца, аутор Владо Рогановић и онај о коме је писано – Иво Андрић, и Топла, где смо се нашли што рођењем, што трајањем, што поводом овог или оног, само нама знаног момента.

„Херцег Нови је једини град на свету у коме је Иво Андрић подигао кућу“, пише на корицама књиге. У овом граду од камена, стрмина и природног растиња, никада ништа није постало довољно старо, јер ни име му на то не да право. И отуда ова књига Владимира Рогановића, на којој је штедро и минунциозно рађено, и јесте посвећена новима – онима који тек долазе.

Књига у руци још носи мирис штампарије. Наслов гласи: АНДРИЋ У ХЕРЦЕГ НОВОМ. Аутор је др Владимир Рогановић, вредан и надасве стручан и образован стваралац. Издавачи Општина Херцег Нови и Балкан култ фондација, рецензенти угледни – академик Слободан Грубачић и др Бранко Тошовић, професор емеритус, уредник врсно Милојко Кнежевић, уз изузетни дизајн Александра Прибићевића.

Књига о Андрићу у Херцег Новом започиње речима: „Чему, дакле, додавати, о Андрићу? [...] Зато да би се остварио један знамен о Андрићу у Херцег Новом. Не само у славу Андрићу; нити само због Херцег Новог. Него због нових.“ Томе следе ауторове речи захвалности најмилијима, а потом садржај, миран и следствен, господски сведен: *Стазе, новске, Лица, новска* (међу којима су се нашли Милица Бабић, Гун Бергман, Бранко Топић, Зуко Џумхур, Михаило

Лалић, Бранко Лазаревић, Стеван Раичковић и Војислав Војо Станић), *Предела, новски*, а ту су и четири Андрићеве приче чија је радња везана за Херцег Нови: „Тренутак у Топлој“, „Јелена, жена које нема“, „Летовање на југу“ и „Жена на камену“. У последњем делу, названом *О причи и причању*, дат је „Говор Иве Андрића приликом доделе Нобелове награде за књижевност 1961. године“. Именски регистар и слово о др Владимиру Рогановићу смештени су на крају књиге.

На почетку и крају многих прича и приповедања, те и ове о Андрићу у Херцег Новом, стоји – Медитеран. Границе му, као што Предраг Матвејевић рече, „нису уцртане ни у простору ни у времену, нису ни историјске, ни државне ни националне, а понекад асоцирају на круг кредом који се стално описује и брише, који валови и вјетрови, дјела и надахнућа шире или сужавају“. Медитеран, то море блискости, и Бока Которска, та врата „од свијета“, и љубав, пре свега љубав према супрузи Милицы Бабић, али и Андрићева дубока фасцинација морем, довела су, према речима Владе Рогановића, великог Писца у Херцег Нови

Рогановићева мотивација пак да исприча причу о Андрићу у Новом била је фасцинација Андрићем и његовом кућом на Топлој, у коју је први пут ушао још као предшколац, као и жеља да се саопшти мање познато, истакне битно и вредно, поставе питања и пружи одговори, те да се тако открију „слојеви Андрићевих светова“. Трагови те присности и дечјег усхићења дају особени печат овом делу, које би се могло описати као морским знаковима одређен Андрић, који је о мору изрекао следеће: „На морској обали мисао је спорија, ређе се јавља, зато је финија и оштрија када се јави“.

Малим кривудавам степеницама и стазом кроз врт Комненовића за време јулских дана, након раног јутарњег купања „под тунел“, враћао се Писац у свој и Миличин мирисни рај. Ту, у зимовнику босанских владара, забележио је Андрић још, у причи „Тренутак у Топлој“, и речи о тражењу и налажењу слободе „Ту је и осећање слободе коју нигде и никада ни он ни нико његов неће престати да воли и тражи“.

Мале средине често носе зазор од великог. Велики писац, дипломата, академик и мислилац – нобеловац Иво Андрић, међутим, није марио за то, јер је у Херцег Новом нашао не само слободу, већ и мирну луку у којој се више ужива, а мање ствара, много промишља и радо одмара. Иво Андрић је у Херцег Новоме, како писац ове књиге каже, бивао „блажено пасиван“, јер је, према Андрићевим речима „све тако лепо... да се нема шта додавати... а грехота би била било што одузимати“.

Из Андрићевог је пера у Херцег Новом настао извештај број прича, или „ако не настао, а онда свакако дотериван у радној соби или у врту херцегновског летњиковца“. Андрићеве су новски записи, према Рогановићевом суду: „знаци једног језика који указује на вишеслојност у реалности, на дубине у неизвесности у ономе што се у човеку открива,“ док су „херцегновски и други медитерански предели светлост и море којима се Андрић у позним стваралачким годинама све чешће окретао“, и који временски коинцидирају „годинама у којима настају соларне приповетке медитеранског типа“, при чему је управо море „централна антополошка парадигма човека копна и човека морских обала“.

Др Владимир Рогановић нам је својим списатељским чином истовремено осветлио дух града, али и стваралаштво и живот великог Писца који је „на тачки између три пута на Топлој [...] живео мирну срећу свог немирног века“. Стога ову књигу свесрдно препоручујемо читаоцу и позивамо га да открије занимљиве везе које су се између Херцег Новог, великог ствараоца и његовог стваралаштва нераскидиво преплеле, творећи складно светлоносно ткање.

Драгана Радојичић

Сања Златановић, „Етничка идентификација на послератном подручју: српска заједница југоисточног Косова“

Етнографски институт САНУ, посебна издања, књига 89, Београд 2018.

Амбивалентност етноантрополошке заједнице у Србији, у погледу свог професионалног идентитета и своје научне мисије, већ је дужи низ година прилично стабилна. Та амбивалентност нарочито долази до изражаја уколико се припадници ове заједнице желе бавити тешким националним темама. Тада та амбивалентност производи ситуацију у којој је велики аналитички или критички потенцијал припадника ове дисциплине зауздан различитим облицима суптилних и имплицитних притисака који произлазе из потребе да се заштите интереси националне заједнице у оквиру које се делује. Један број етноантрополога решио је ту амбивалентност избором да се бави темама које ни на који начин не дотичу националну проблематику. Други су изабрали да преузму на себе одговорност решавања односа између професионалног и националног идентитета. Највиши домети таквих покушаја подразумевају прилагођену примену савремених теорија и методологија, уз дозирање избегавања провокативних тема, које би могле покренути неугодна питања. Чини се да је Сања Златановић својом студијом о српској заједници југоисточног Косова пружила значајан допринос проналажењу адекватног одговора на поменуте изазове.

Књига садржи 360 страна, са 18 илустрација и регистром имена. Подељена је у 7 поглавља у којима Сања Златановић убедљиво показује да антропологија не може пружити свој максимум уколико се не удружи са достигнућима других, сродних научних дисциплина: историографијом, географијом, демографијом, лингвистиком, политикологијом. Суочавајући извештаје о догађајима на Косову који се могу наћи у медијима и званичне ставове политичких чинилаца, с једне, историјске реконструкције, с друге, и ставове појединаца и њихов животни стил, с треће стране, ауторка успева да нам приближи сву сложеност и драматичност живота на Косову, али и да релативизује постојећа знања о српској заједници у овој области.

Нема сумње да је ауторка могла за један степен да буде мање конвенционална (или конзервативна) према свом предмету и својим испитаницима, покушавајући да бар донекле превазиђе дискурс о етничитету (ако је то на том простору уопште могуће) проналазећи пређутане аспекте животног обрасца испитаника (сива економија, на пример), као и да свом раду да компаративну димензију, упоређујући своје резултате са резултатима из других сличних средина, али би је